

Dagens frågor

Ljusning för oppositionen

Efter fjolårets svåra valnederlag har folkpartiet visat en påtaglig politisk aktivitet. Olika slags aktioner har avlöst varandra och vittnat om vilja till förnyelse och revansch. Partikongressen i november antydde också att sviterna från valdebaclet övervunnits.

Som bekant har partiledaren Sven Wedén av hälsoskäl tvingats avgå. Hans efterträdare Gunnar Helén, enhälligt vald vid kongressen, har hälsats med påtaglig optimism även utanför partiets egna led. Vid tiden för sin entré i landshövdingresidenset i Växjö ansågs han förbrukad och slutkörd. Åren i Småland tycks dock ha bekommit honom väl. Det är en vital ledare med nyväckt aptit på den politiska striden som folkpartiet nu valt. Man får hoppas att han förmår vitalisera dels sitt parti men dels också hela den icke-socialistiska oppositionen.

Ett onekligen lovande tecken i detta sammanhang är hr Heléns försök att återuppväcka det stagnerade mittensamarbetet. Det är i och för sig inte så märkvärdigt. Det hoppningivande är att man från mittenhåll tydligen gjort en viktig nyansering av de tidigare samsamarbetssträvandena. Dessa hade i alltför hög grad spetsen riktad mot moderata samlingspartiet. Nu förklaras att socialdemokratin är huvudmotståndaren, och att en trepartiregering är det realistiska alternativet till det nuvarande enpartiväldet. Hr Per Gahrtons förvirrade idéer om hur oppositionspolitik bör bedrivas har därmed förvisats till den skamvrå där de hör hemma.

Också SIFO-rapporterna för november ger anledning till en viss, låt vara begränsad optimism. Folkpartiet är på väg ur sin vågdal. Centerpartiet går tillbaka, men inte så mycket som socialdemokratin — även om detta parti med sina 52 procent av väljarkåren alltså har en markant led-

ning. Mycket kan dock förändras. Sedan nu moderata samlingspartiet på sin kongress antagit sitt nya, framåtsiktande och moderna partiprogram finns skäl att tro att även detta parti skall kunna tillskansas sig en ökad andel av väljarna.

Tyvärre har socialdemokratin fortfarande möjligheter att än en gång kunna klamra sig fast vid taburetterna. Men yxan får inte kastas i sjön. En blygsam men dock vändning till det bättre har kunnat konstateras inom oppositionen. Det kommer nu an på dessa partier själva om de förmår föra en politik så fri från fördomar och konstlade inbördes barriärer att en majoritet av väljarna upplever oppositionen som ett slagkraftigt och regeringsdugligt alternativ.

Fallet Leussink

När Tysklands nye socialdemokratiska kansler, hr Brandt, bildade sin "lilla koalition" med de tyska liberalerna, väckte en ministerutnämning uppståndelse och förbittring bland hans egna. Trots att inflytelserika partivänner, däribland de unga sk progressiva radikalerna, reste intensivt motstånd utsåg kanslern till minister för vetenskap och forskningspolitik en herre vid namn Leussink. För att förstå förargelsen hos de radikalt sinnade partibröderna bör man besinna att Leussink inte bara är teknologie professor och president för det västtyska universitetsrektorsrådet, vilket är illa nog. Efter kriget har han med stor framgång drivit en firma specialiserad på stora damm- och vägbyggen (bl a engagerad i Assuandammen). Firman har till på köpet alltid haft nära kontakt med Kruppkoncernen.

Utnämningen var både modigt och skickligt gjord av kanslern. Redan i sina första framträdanden har den nye ministern för "Wissenschaft und Bildung" utvecklat ett program, som väckt stark an-

klang både hos lärosätenas forskare och inom industrin. I en sk skjutjärnsintervju, där man efter tysk sed sköt med långt starkare krutladdningar än vad som förekommer ens i svensk TV, avvisade han strävt alla försök att binda eller kanalisera grundforskningen. Professorerna måste få ha sin "Narrenfriheit" — ett kaos av idéer och experiment vore mycket mera framstegsskapande än aldrig så välmenande riktlinjer från ovan. Han avsåg vidare att på bred front vidareutveckla samarbetet mellan universitetens forskning och industrins. De på snabba praktiska resultat inriktade metoder han därvid föreslog finns det all anledning att begrunda även i vårt land.

Vår visionära regering har hittills inte lyckats få något verkligt grepp om forskningspolitikens problem. Det hjälper inte mycket med forskningsberedningar och forskningsråd av alla de slag, när de ansvariga människorna inte av självsyn vet vad det är fråga om. Hrr Palme och Ingvar Carlsson må vara aldrig så begåvade och intellektuellt rörliga personer. Felet med dem som utbildningsministrar är att de gjort sin karriär så till sägandes inom kommissariatet. Hr Moberg — på sitt håll — har som bekant varken gjort till eller från.

Likaväl som tyskarna är att lyckönska till sin förbundskanslers fördomsfria utnämningsspolitik, likaväl är det för oss svenskar skäl att beklaga den om de stora sammanhangen ovetande partipolitiska småskurehet, som präglar vår socialdemokratiska regerings personpolitik. Blir vi inte av med de experimentlystna politrukbegåvningarna i regeringen liksom inom utbildningsväsendets administrativa toppskikt vid de närmaste valen, lär vi alla få betala dyrt för den oundvikliga kvalitativa eftersläpningen i förhållande till de ekonomiska stormakterna i Västeuropa med deras enorma satsningar på vetenskap, utbildning, teknik och ekonomisk expansion.

Kulturskymning

Behandlingen av den sovjetiske författaren Alexander Solsjenitsyn utgör ett skolexempel på hur en diktatur i ett land utarmar den kultur, som det är en regerings plikt att skydda.

Bakgrunden är följande: Solsjenitsyn är en ingenjör, som 1945 sattes i ett av Stalins fångläger. Han var lägerfånge i 8 år, enligt andra uppgifter i sammanlagt 14. Hans brott var att han — observera detta! — i brev till sin hustru uttalat sig kritiskt mot Stalin. När han släpptes, kom han, visst på vilket sätt, i förbindelse med Chrustjov och denne såg till att en roman, som Solsjenitsyn skrivit, fick publiceras. Den hette "En dag i Ivan Denisovitjs liv" och beskrev mot självbiografisk bakgrund hur en fånge behandlades i ett läger. Det är uppenbart, att bland de miljoner människor, som kastades i fängelse och sattes i sibiriska arbetsläger under Stalins tid, fanns många författare, som både kunnat och velat skriva självbiografiska romaner. Solsjenitsyn hade den turen, att hans verk kom under Chrustjovs ögon, då denne förberedde sitt stora avslöjande av Stalinregimens förtryck. Boken kom först ut i ett nummer av litteraturtidskriften *Novy Mir*, och blev berömd över en natt.

Den samhällskritik, som Solsjenitsyns skriftställerier innebar, har han sedan försökt att fortsätta, men han har inte lyckats. Detta beror inte på hans arbetes kvalitet utan på att particensuren stoppat honom. Hans bästa större verk "Cancerkliniken" var godkänd av författarföreningen i Moskva. Utan ett godkännande av en inför partiet ansvarig instans kan ingenting tryckas i Sovjetunionen. Någon högre instans ingrep, och boken kom aldrig ut. Den har cirkulerat under hand och därmed olagligt i Sovjetunionen och tryckts i utlandet. Därmed har den inte införlivats med den sovjetryska litteratu-

ren utan med världslitteraturen, där den uppenbarligen hör hemma.

De partiinstanser, som på så sätt blivit förbigångna och som efter Chrustjovs fall inte längre är mottagliga för kritik, kan naturligtvis inte förlåta någonting sådant. I början på november i år uteslöts alltså Solsjenitsyn ur den lokala författarföreningen i staden Rjazan. Att denna skulle handlat på eget bevåg är naturligtvis alldeles otänkbart. Dess beslut fastställdes där- efter av den centrala sovjetiska författarföreningen, och därmed är Solsjenitsyn dömd att aldrig mera få ett arbete publice- rat. Hans namn kommer inte att upptagas i några förteckningar på sovjetiska förfat- tare, hans arbeten kommer inte att lånas ut i ett sovjetiskt bibliotek. Partibyråkratien har förklarat honom litterärt död i hans hemland, och han får vara tacksam om hans erfarenheter från arbetsläger inte kommer att upprepas.

Men fråga är, om det går att dödförkla- ra en kulturmänniska. Hans verk lever. Vad han skrivit sprids under hand med större risk för läsaren, det är sant, men samtidigt med större inflytande på dem som läser honom. Just därför att böcker, som innehåller kritik, blir undertryckta i stället för att de som i en demokrati kan bli öppet diskuterade, framstår de som mer betydelsefulla. Vad de säger, går från den ene till den andre bland de unga intellek- tuella — att sådan litteratur framför allt läses i studentkretsar är ju väl känt. Men utåt har den sovjetiska litteraturen berövats ett namn. Boris Pasternak fick på sin tid Nobelpriset, fastän kommunistpartiet gjorde sitt bästa för att tuga ihjäl honom. Ge- nom att sedan hindra honom att officiellt taga emot det, drog partiet endast löje över sig självt och över sitt land.

På Stalins tid skulle tavlor föreställa gla- da kolchosarbetare eller fabriker med ry- kande skorstenar. Böcker skulle handla,

utom om Stalins inspirerande föredöme, om industrier och maskiner och arbetsre- kord. Det är tydligt, att sådan "litteratur" är alldeles ofarlig för också den nu sittande regimen i Sovjetunionen. Den kan säkert få medelmåttor som producerar sådant i önskvärd utsträckning. Men Solsjenitsyns fall visar, att de stora och självständiga för- fattarna under en kommunistdiktatur ris- kerar att tystas och försvinna.

Angreppen på polisen

När rikspolischefen Carl Persson i oktober i år höll sitt mycket uppmärksammade an- förande om de ständiga angrepp som före- kommer mot polisen i tidningar och i TV, var det två av hans exempel som var värre än de övriga. Naturligtvis skall man inte underskatta när en känd deckarförfattare offentligt förklarar att "Stockholmspolisen är brutalast i världen". Men uttalandet kan ju ha berott på särskilda omständigheter, och han hade väl minst av alla någon glädje av att få se sina ord återgivna i tryck. Nej, de värsta exemplen är när två redak- törer medvetet och hänsynslöst angripit en- staka polismän eller poliskåren som sådan. En veckotidningsredaktör illustrerar sitt på- stående att "på en polisstation i Stockholm är man fullkomligt rättslös" med en bild av en fin och omtyckt polisman, som dess- utom är — pensionär. Kan personföl- jelse ta sig krassare uttryck? En kvällstid- ning gör ett reportage om en man som skulle ha blivit misshandlad av poliser och fått en arm bruten. En bild av den brutna armen publiceras. Den följande läkarun- dersökningen visar att hela historien var uppdiktad. I detta fall hade redaktören ändå tagit kontakt med polischefen på plat- sen och fått veta sanningen. Men det hjälpte inte. Det var polisen man skulle komma åt.

Det framgick ej av hr Perssons anföran-

de om dessa och andra fall anmälts för Pressens opinionsnämnd. Visserligen ändrar dess uttalanden ingenting av vad som redan är gjort. Men redaktörer är dock inte alldeles okänsliga för att bli prickade av sina egna. När numera den nye pressombudsmannen tillträtt, bör möjligheterna att beivra moraliska övergrepp av det här slaget bli större.

Men de blir inte tillräckliga. När redaktörer tillgriper medel, som bara kan karakteriseras som former av intellektuell nedbusning, sker det nog oftast därför att de känner sig tvingade att "följa med tiden". Vi vet att de råa brotten blir allt vanligare. Våldsbrott av typen överfall ökar. Samtidigt ökar medlidandeskampanjen för brottslingar, men inte för brottslingarnas offer. Samhällets väg för att stoppa brottsutvecklingen går över polisen. Man angriper alltså denna, inte därför att redaktörerna i och för sig önskar ett ökat antal brott utan därför att det är populärt att ta parti för brottslingar.

Tendensen till glorifiering av särskilt vissa yngre lagbrytare är påtaglig. Det sker till stor skada för dessa — en aspekt som kanske inte alldeles bör glömmas bort. Samtidigt undergrävs systematiskt allmänhetens tillit till polisen. Polisen behöver just nu allt stöd den kan få, från allmänheten men kanske i dagsläget särskilt från högsta ort. Man avvaktar med spänning vilka den nye justitieministerns ställningstaganden till polisen kommer att bli. En ordentlig utökning blir i varje fall ofrånkomlig.

Under tiden får vi läsa, att rektorn för Socialhögskolan i Stockholm, en progressiv person, föreslår att återfallsförbrytare, som hållit på tillräckligt länge, skall pensioneras. Andra människor erlägger ju i olika former pensionsavgifter för att få pension. Skall denna nya klass av pensionärer slippa sådana, eller skall avgiften kanske

utgå av tillrättaskaffat stöldgods? Det sista vore typiskt, eftersom det skulle innebära att offren för brottsligheten skulle särskilt utväljas för att betala den.

Det har sagts, att vi "skall lära oss leva med våra brottslingar". Det har vi redan i stor utsträckning tvingats göra. En ensam kvinna vågar numera inte gå på kvällen på vissa gator och i vissa tunnelbanestationer i Stockholm. Det är knappt att hon vågar medföra sin handväska på dagen på vissa förstadsgator. Nog har vi lärt oss.

Slopa affärstidslagen redan nu!

Butikstängningslagen av år 1948 ersattes den 1 januari 1967 av en provisorisk affärstidslag som avses gälla till utgången av 1971. Då skall den på nytt omprövas, varvid ett slopande av lagen kan bli aktuellt. Men det är oklokt att vänta så länge. Lagen bör upphävas utan dröjsmål.

Resultaten av det nuvarande provisoriet är nämligen långt ifrån lyckade. En rad livsmedelsaffärer, främst i storstadsområdena, har begärt dispens för söndagsöppet. Men i många fall har Handelsanställdas förbund vänt tummen ner, och handelsminister Gunnar Lange har accepterat denna negativa attityd.

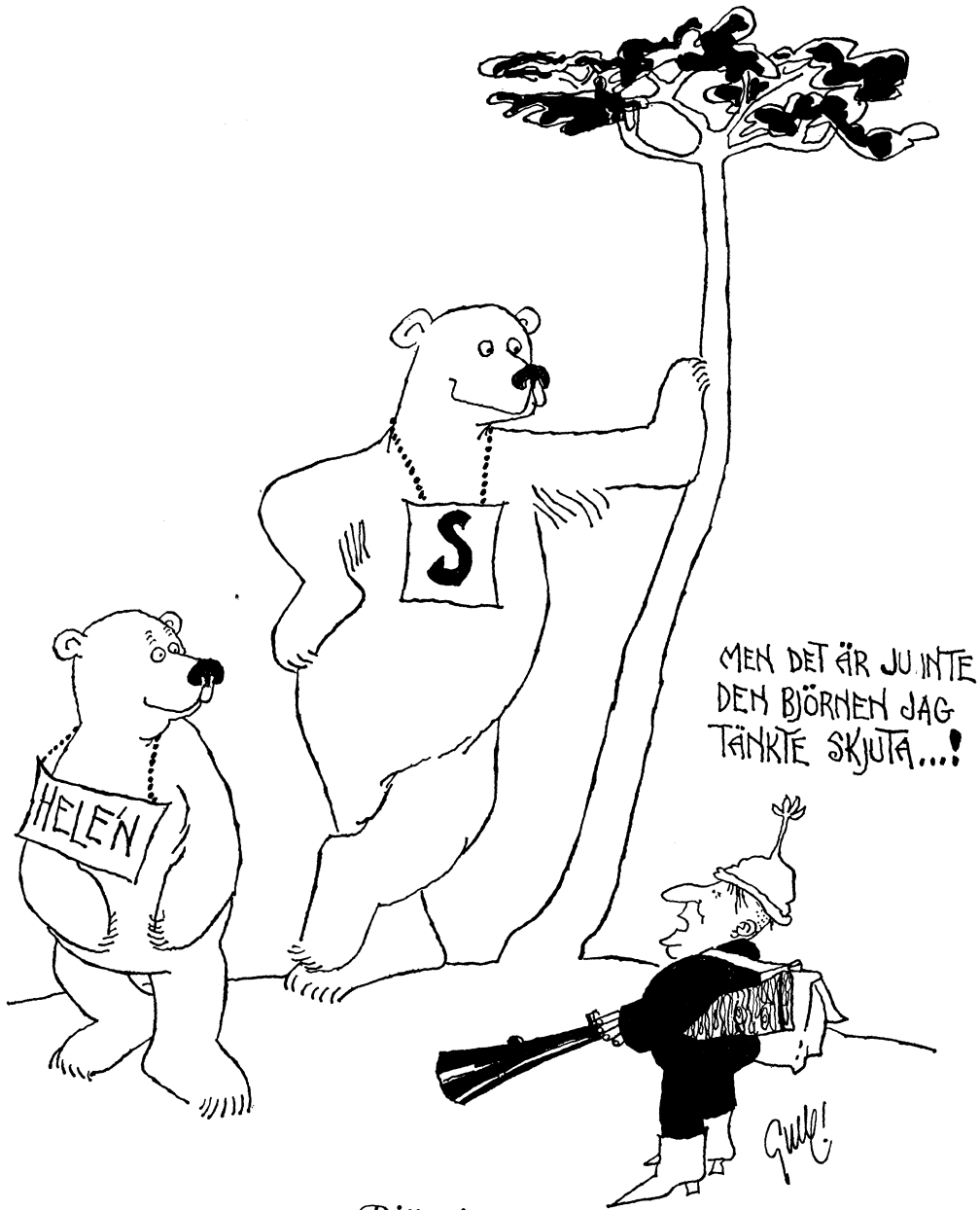
Regeringsnejet är avslöjande. Det visar hur ambivalent socialdemokratins inställning till konkurrens de facto är. Den får sålunda inte ta sig uttryck i förbättrad service för konsumenterna. Hr Langes svaghet dokumenteras vidare när han böjer sig för Handelsanställdas förbund — vars bevekelsegrunder sannolikt är dels svårigheter att organisera de arbetstagare som tar deltidsarbete under kvällar och söndagar, dels omsorgen om medlemmarnas bekvämlighet. Dessa skäl må vara fackligt motiverade. Men de berättigar inte regeringen att åsidosätta för den stora allmänheten väsentliga servicekrav.

Regeringen sväljer uppenbarligen helt det metafysiska argument mot söndagsöppet som är en variant på manipulationsteorin: Allmänheten vill egentligen inte alls handla på söndagarna, det är bara som den inbillar sig! En sådan motivering borde strängt taget förbigås med tystnad, om det inte vore för det dråpliga allvar med vilket det framförs från Handelsanställdas förbund m fl håll.

Socialdemokratin visar sig också vara blind för den del av samhällsutvecklingen vars innebörd är, att samtidigt som arbetstiden förkortas och fritiden ökar växer

även servicebehovet. Samhället kan inte sluta att fungera på lördagar och söndagar. Åtskilliga företag och institutioner är mycket riktigt i verksamhet under helgerna: bensinmackar, restauranger, hotell, kiosker, sjukhus, polis, brandkår, tidningar etc. Och fler blir det. Men för regeringen och Handelsanställdas förbund tycks affärsbiträdena i livsmedelsbutiken vara ett privilegierat undantag.

I sina ambitiösa försök att motverka en förbättrad service för allmänheten önskar vi Handelsanställdas förbund olycka till!

Björnjägaren